

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ,
ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ**

**ПРАВИЛНИК
О ПОСТУПЦИМА ОЦЈЕЊИВАЊА, ИСПИТИВАЊА И
ТЕСТИРАЊА УЗГОЈНЕ ВРИЈЕДНОСТИ КВАЛИТЕТНО-
ПРИПЛОДНИХ ГОВЕДА**

На основу члана 16. став 3. Закона о сточарству („Службени гласник Републике Српске”, бр. 44/15) и члана 82. став 2. Закона о републичкој управи („Службени гласник Републике Српске”, бр. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12 и 121/12), министар пољопривреде, шумарства и водопривреде д о н о с и

ПРАВИЛНИК О ПОСТУПЦИМА ОЦЈЕЊИВАЊА, ИСПИТИВАЊА И ТЕСТИРАЊА УЗГОЈНЕ ВРИЈЕДНОСТИ КВАЛИТЕТНО-ПРИПЛОДНИХ ГОВЕДА

Члан 1.

Овим правилником прописују се методе за мјерење и оцјењивање производних и других особина квалитетно-приплодних говеда, методе процјене узгојних вриједности, те начини прикупљања, размјене и објављивања података о производним и другим особинама квалитетно-приплодних говеда.

Члан 2.

- (1) Мјерење и оцјењивање производних и других особина спроводи се због утврђивања млијечности, прираста, искориштавања хране, квалитета меса, екстеријера, плодности, дуговјечности и других особина важних за генетску изградњу говеда.
- (2) Методе за мјерење и оцјењивање производних и других особина квалитетно-приплодних говеда у овом правилнику односе се на:
 - 1) испитивање особина у тестној станици (енгл. performace test),
 - 2) испитивање особина у производним условима (енгл. field performance test),
 - 3) испитивање по сродницима (чистокрвним, односно укрштеним) у тестној станици (прогени тест),
 - 4) испитивање по сродницима (чистокрвним, односно укрштеним) у производним условима (прогени тест у производним условима),
 - 5) испитивање на основу података прикупљених при продаји,
 - 6) испитивање на основу података прикупљених у клаоницама,
 - 7) оцјењивање екстеријера,
 - 8) биолошке и генетске тестове и
 - 9) лабораторијска испитивања особина.
- (3) Начини прикупљања података приликом спровођења тестирања и процјене узгојне вриједности налазе се у Прилогу број 1. овог правилника, који чини његов саставни дио.

Члан 3.

- (1) Узгојни програм је скуп селекцијских поступака којима се остварује генетско унапређивање појединих врста и раса животиња у складу са Законом о сточарству.
- (2) Узгојни програм садржи опис свих метода испитивања наведених у члану 2. став 2. овог правилника.

- (3) При опису методе наводе се начини мјерења и оцјене појединих особина, те статистичке методе и поступци за вредновање узгојних вриједности с навођењем кориштених узгојних показатеља.
- (4) Методе за мјерење и оцјењивање производних и других особина из члана 2. овог правилника усклађене су с правилима Међународног одбора за контролу производности животиња – енгл. International Committee for Animal Recording (у даљем тексту: ICAR).

Члан 4.

- (1) Испитивање особина квалитетно-приплодних говеда подразумијева мјерење и/или оцјењивање оних производних и других особина животиња које су одређене узгојним програмом.
- (2) Испитивање особина односи се на испитивање особина млијечности, товних и клаоничких особина, квалитета меса, дуговјечности и репродукцијских особина.
- (3) Испитивање особина из става 1. овога члана спроводи овлаштено лице.
- (4) Овлаштено лице у смислу овог правилника је лице којем је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде дало сагласност за обављање стручних послова који су прописани у овом правилнику и које је одговорно за доношење правила за прикупљање и обраду података, израчунавање узгојних вриједности, те објаву добијених резултата у складу са Законом о сточарству.

Члан 5.

- (1) Испитивање особина квалитетно-приплодних говеда спроводи се на животињама које испуњавају услове прописане узгојним програмом.
- (2) Испитивање се обавља у тестној станици на изабраним пољопривредним газдинствима с којима овлаштено лице закључи уговор или у производним условима на пољопривредним газдинствима за особине које се могу непосредно испитати или оцијенити на квалитетно-приплодним говедима у одређеним условима.

Члан 6.

- (1) Испитивање сродника (чистокрвних, односно укрштених) подразумијева мјерење и/или оцјењивање особина сродника оних животиња које су предвиђене за узгој у тестној станици, на пољопривредним газдинствима с којима овлаштено лице закључи уговор или у производним условима.
- (2) Испитивања се обављају и на основу података прикупљених при продаји, као и на линији клања на означеним клаоничким труповима.
- (3) Испитиване животиње дијеле се у групе на начин који омогућава сигурно и објективно поређење међу њима.

Члан 7.

- (1) Избор и дефиниција особине која се оцјењује, те начини оцјењивања особина екстеријера за поједине пасмине говеда усклађени су с правилима ICAR-а и узгојним програмом на који је министар пољопривреде, шумарства и водопривреде дао сагласност у складу са Законом о сточарству.

- (2) При оцјењивању екстеријера треба уважавати особине пасмине, узраст и кондицију животиње.

Члан 8.

Особине које су укључене у узгојни програм, а могу се измјерити, односно оцијенити при продаји животиња, користе се за спровођење генетског унапређивања говеда.

Члан 9.

- (1) У клаоницама измјерене и оцијењене особине на линији клања су у складу с прописом који уређује оцјењивање и разврставање говеђих трупова на линији клања. Подаци се употребљавају за потребе говеда, уколико их прописује узгојни програм.
- (2) Ако су познати подаци о другим особинама на линији клања, односно квалитета меса, ти се подаци употребљавају за потребе селекције, уколико их прописује узгојни програм.

Члан 10.

- (1) Биолошки и генетски тестови спроводе се за прикупљање података који се користе приликом доношења узгојно-селекцијских одлука на стаду, односно популацији и при провјери поријекла.
- (2) У узгојном програму се тачно описује спровођење биолошких и генетских тестова и овај опис садржава:
 - 1) начин и вријеме узимања узорака, односно мјерења и оцјењивања,
 - 2) методе и поступке и
 - 3) начин употребе добијених резултата у спровођењу узгојно-селекцијског рада.

Члан 11.

- (1) За потребе спровођења узгојно-селекцијских мјера употребљавају се мјерења добијена у лабораторијима које су оспособљене за испитивање млијека, молекуларно-биолошко испитивање, испитивање квалитета меса и друга испитивања прописана узгојним програмом.
- (2) У узгојном програму су наведени и описани поступци испитивања у лабораторијима који су усклађени с правилима ICAR-а и опис садржава:
 - 1) начин и вријеме узимања узорака,
 - 2) методу и поступак и
 - 3) начин употребе резултата у спровођењу узгојно-селекцијског рада.

Члан 12.

Квалитетно-приплодна говеда код којих се испитују производне особине су:

- 1) означена у складу с прописом који уређује означавање и упис у регистар домаћих животиња,
- 2) одабрана на начин који осигурава непристрасно оцјењивање и
- 3) с обзиром на тип испитивања, испуњавају правила ICAR-а.

Члан 13.

Поступци и начини испитивања су тачно описани у узгојном програму, а за сваку методу испитивања је с обзиром на начин испитивања обезбијеђено да:

- 1) се испитивање унутар појединих пасмина, односно генотипова спроводи у познатим технолошким и зоохигијенским условима,
- 2) је за спровођење мјерења осигурана и кориштена мјерна, лабораторијска и програмска опрема која испуњава прописане услове из узгојног програма и у складу је с правилима ICAR-а,
- 3) је систем исхране прописан узгојним програмом и да је научно прихватљив (ако се исто испитивање спроводи на више различитих мјеста, исхрана је уједначена),
- 4) је предвиђен годишњи број животиња у испитивању по генотиповима знанствено прихватљив и у складу с величином популације и узгојним програмом,
- 5) су прописани услови за пријем животиња у испитивање (узраст, тјелесна маса и др.),
- 6) је прописана дужина предтестног одгоја и временско трајање испитивања,
- 7) су прописане производне и друге особине, начин и мјесто мјерења особина, број понављања, те мјерна средства и справе за испитивање, при чему су с обзиром на генотип поштована правила ICAR-а,
- 8) се особине екстеријера оцјењују у складу са чланом 7. овог правилника и да је могуће мјерење и линеарне оцјене укључити у процјену узгојних вриједности,
- 9) је описана потребна документација за прикупљање података о испитивању животиња, да су описане базе података и начин њиховог чувања,
- 10) је распоред говеда у испитивању изведен на начин који осигурава поуздано поређење међу њима.

Члан 14.

- (1) У тестним станицама и пољопривредним газдинствима с којима је закључен уговор о испитивању, морају бити мјерене и оцијењене најмање оне особине које су за поједини генотип или за поједини производни тип прописане правилима ICAR-а.
- (2) Ако су прије доласка животиње у тестну станицу познати резултати производних или других особина, ти подаци морају бити укључени у документацију за прикупљање података о испитивању животиња.
- (3) Када се оцјењује плодност и ток тељења у производним условима, вредновање тих особина мора се заснивати на успјешности остваривања плодности при првом припусту или осјемењавању, те оцјени тока тељења.

Члан 15.

- (1) Процјену узгојних вриједности квалитетно-приплодних говеда спроводи овлашћено лице у складу с узгојним програмом, а она обухвата испитивање:

- 1) особина млијечности код млијечних пасмина,
 - 2) товних и клаоничких особина код месних пасмина и
 - 3) особина млијечности, товних и клаоничких особина код комбинованих пасмина.
- (2) Узгојна вриједност процјењује се за све особине за које су прикупљени подаци, а наведени су у узгојном програму.

Члан 16.

- (1) Методе за процјену узгојних вриједности морају бити усклађене с правилима ICAR-а и морају осигуравати њихово непристрасно вредновање на које не могу утицати фактори околине и структура података.
- (2) Статистички модел за процјену узгојних вриједности мора бити детаљно описан у узгојном програму.
- (3) При објави резултата узгојних вриједности потребно је навести тачност процјене и датум израчунавања узгојних вриједности.
- (4) Овлаштено лице мора припремити објаву свих узгојних особина и битних урођених мана животиња које су укључене у испитивање, у складу са узгојним програмом.

Члан 17.

- (1) Код квалитетно-приплодних бикова потребно је процијенити све особине прописане правилима ICAR-а.
- (2) Овлаштено лице мора објавити све узгојне вриједности у складу са узгојним програмом и узгојне вриједности за друге познате особине.

Члан 18.

- (1) За утврђивање узгојне вриједности квалитетно-приплодних бикова, за процјену особина млијечности употребљавају се подаци о производности и саставу млијека кћери (садржај масти и бјеланчевина у млијеку), те други доступни подаци за особине млијечности.
- (2) У складу с правилима ICAR-а, минимална поузданост оцијењене узгојне вриједности бикова млијечних пасмина за осјемењавање треба износити 0,5 за главне производне особине при уважавању свих података о сродницима.

Члан 19.

- (1) Процјена узгојне вриједности квалитетно-приплодних бикова за товне и клаоничке особине спроводи се по једној од сљедећих тестних метода:
 - 1) испитивање особина животиња у тестној станици (перформанс тест),
 - 2) испитивања по сродницима у тестној станици (прогени тест),
 - 3) испитивање по сродницима у производним условима, и то на начин да се сродници распореде у контролисане групе (прогени тест у производним условима) и
 - 4) испитивање по сродницима с прикупљањем података у производним условима, при продаји или у клаоницама.

(2) Ако су на располагању подаци о маси закланог трупа, особинама квалитета меса, прирасту и току тељења, потребно је те и све друге набројане особине укључити у процјену узгојне вриједности бика.

Члан 20.

- (1) Овлаштено лице дужно је да води базе података о поријеклу, производним и другим особинама квалитетно-приплодних говеда, који су одређени узгојним програмом.
- (2) Прикупљени подаци чувају се трајно.
- (3) Подаци добијени испитивањима из члана 2. овог правилника употребљавају се за потребе спровођења узгојног програма и за утврђивање узгојних вриједности, генетске анализе, упоредно испитивање међу узгајивачима, праћење и анализу фенотипских промјена, оцјењивање учинака селекције и друго.
- (4) Базе података су доступне на увид организацијама за узгој које су овлаштене за спровођење узгојног програма, као и осталим заинтересованим лицима складу са Законом о слободи приступа информацијама („Службени гласник Републике Српске“, број 20/01).

Члан 21.

Узгојне организације дужне су да ускладе своје узгојне програме са одредбама овог правилника.

Члан 22.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Српске.

Број:

МИНИСТАР

Бања Лука,

Проф. др Стево Мирјанић

ПРИЛОГ 1.

ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О ПРОИЗВОДНИМ ОСОБИНАМА

Све податке настале током тестирања води овлаштено лице.

I Праћење товних и клаоничких особина

1. Спровођење перформанс теста и/или прогеног теста у тестној станици

1.1. Назначава се метод тестирања и број тестираних животиња

1.1.2. У плану тестирања назначавају се следећи подаци:

- услови прихватања у тестну станицу,
- да ли је спроведено тестирање на газдинству прије уласка животиња у тестну станицу,
- идентитет власника животиња за тестирање приликом спровођења перформанс теста,
- максимална старост животиња које улазе у тестну станицу и распон у узрасту животиња које су тренутно у станици,
- дужина прилагођавања и тестирања у тестној станици и
- врста хране и систем исхране.

1.1.3. Прате се и биљеже минимално следеће особине: дневни животни прираст и конформација трупа, те ако је то могуће, особине као што су конверзија хране и квалитет меса.

Газдинства могу као специјализоване јединице обављати станични тест под надзором овлаштене установе.

2. Тестирање у производним условима на фарми (енгл. field test)

Овлаштено лице потврђује методу тестирања и резултате обављеног теста. Минимално се прате и биљеже подаци о особинама дневног животног прираста и узраста, те ако је то могуће и друге особине, као што је нпр. конформација трупа.

3. Тестирање на основу праћења података са газдинстава, мјеста продаје и клања

Ако је могуће, прати се жива тежина и тежина трупова, продајне цијене, класе трупова, квалитет меса, као и друге особине.

II Праћење млијечних особина

Подаци о праћењу млијечних особина морају бити усклађени с правилима ICAR-а.

III Праћење репродукцијских особина (секундарне особине)

Процјењивање особина плодности, ток тељења и дуговјечности обавља се на основу успјешности оплодне (non-return вриједност), оцјене тока тељења и функционалне доби (нпр. дуговјечност, доб код излучења, дужина производног вијека).

IV Процјена екстеријера животиња

Процјена екстеријера мора се спроводити кориштењем провјерених метода.

ПРОЦЈЕНА УЗГОЈНИХ ВРИЈЕДНОСТИ

I. Правила

Процјена узгојне вриједности квалитетно-приплодних животиња спроводи се под надлежношћу овлашћеног лица и укључује следеће особине према одређеним селекцијским циљевима:

- особине млијечности код млијечних пасмина,
- товне и клаоничке особине код месних пасмина и
- особине млијечности, те товне и клаоничке особине код комбинованих пасмина.

Препоручује се да узгојна процјена укључи особине у вези са репродукцијом и екстеријер пасмине за коју се процјена спроводи.

Узгојна вриједност животиње израчунава се на основу резултата испитивања поједине животиње и/или њених сродника.

Статистички модел примијењен у узгојној процјени мора бити у складу с правилима ICAR-а, те обезбиједити генетску процјену на коју не могу утицати главни фактори окружења и структура података.

Поузданост узгојне процјене се мјери коефицијентом детерминације у складу с правилима ICAR-а. Код објављивања резултата процјене приказују се и подаци који се односе на поузданост процјене и датум њеног обављања.

Објављују се генетске посебности и грешке животиња одређене од овлашћеног лица и организација за узгој признатих у складу са Законом о сточарству.

II Узгојна процјена бикова намијењених умјетном осјемењавању

Бикови подлијежу узгојној процјени на најважније особине, као и на остале особине које се могу пратити. Њихова узгојна вриједност мора бити објављена. Ова одредба не односи се на аутохтоне и заштићене пасмине.

1. Узгојна процјена млијечних особина бикова намијењених вјештаком осјемењавању

У узгојној процјени млијечних особина морају се укључити подаци о производњи млијека и његовом садржају (постотак млијечне масти и бјеланчевина), као и други доступни подаци битни за споменуту процјену.

Минимум поузданости узгојне процјене бикова за вјештачко осјемењавање млијечних пасмина мора бити најмање 0,5 за најважније производне особине према правилима ICAR-а, узимајући у обзир све информације о сродницима.

2. Узгојна процјена бикова за вјештачко осјемењавање код товних и клаоничких особина

Узгојна процјена ових бикова спроводи се на основу једне од сљедећих метода тестирања:

- перформанс тест у тестној станици,
- прогени тест и/или тест по сродницима у станици или у специјализованим јединицама,
- прогени тест и/или тест по сродницима на фарми на начин да се потомство распореди међу праћеним стадом да би се омогућило одговарајуће поређење бикова или
- прогени тест и/или тест по сродницима када се прикупљају подаци на фармама, аукцијским продајама или клаоницама да би се омогућило одговарајуће поређење бикова.

У узгојну процјену бикова морају се укључити подаци о клаоничкој тежини трупа, квалитету меса, брзини раста, току тељења, као и остале особине које се могу пратити.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

I ПРАВНИ ОСНОВ

Правни основ за доношење Правилника о утврђивању метода праћења производности и метода за процјену генетске вриједности квалитетно-приплодних говеда чистих пасмина у члану 16. став 3. Закона о сточарству (“Службени гласник Републике Српске”, број 44/15), као и у одредби члана 82. став 2. Закона о републичкој управи („Службени гласник Републике Српске“, бр. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12 и 121/12), којом се, између осталог, прописује да министар доноси прописе и одлучује о другим питањима из дјелокруга министарства.

II РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ПРАВИЛНИКА

Чланом 16. став 3. Закона о сточарству прописано је да ће министар правилником прописати услове којим се уређују поступци оцјењивања, испитивање и тестирање и оцјене узгојне вриједности квалитетно приплодних и укрштених животиња.

Узгојна вриједност квалитетно приплодних и укрштених животиња оцјењује се у складу са прописаним поступцима. Поступци који су признати у цијелој Европској Унији и у већини земаља свијета заједнички су договорени и одобрени од стране чланица Међународног одбор за контролу производности животиња – ICAR.

Разлози за израду овог Правилника налазе се у томе што прописи који регулишу област сточарства не доприносе у довољној мјери ефикасном управљању, односно, заштити и одрживом коришћењу сточног фонда у Републици Српској, при чему одрживо коришћење подразумијева вршење стручних радњи које се односе на испитивање, тестирање и оцјене узгојне вриједности квалитетно приплодних и укрштених животиња. Усаглашавање ових метода са правилима која важе у земљама ЕУ

али и другим, сточарско развијеним земљама обезбједиће се бољи пласман квалитетно-приплодног материјала из Републике Српске.

У складу са наведеним да би се обезбједило кориштење признатих метода у поступцима поступци оцјењивања, испитивање и тестирање и оцјене узгојне вриједности квалитетно приплодних и укрштених животиња, те ради досљедне примјене Закона које је донијела Народна Скупштина Републике Српске, намеће се потреба за доношењем наведеног правилника.

III УСКЛАЂЕНОСТ СА ПРОПИСИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

У сврху израде овог правилника кориштена је сљедећа литература:

- Одлука комисије 84/247/ЕЕС о утврђивању метода праћење производности и метода за процјену генетске вриједности квалитетно-приплодних говеда чистих пасмина.
- Међународни споразум о праксама контроле производности 2012. (ICAR).

IV ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОЖЕНИХ РЈЕШЕЊА

Члан 1. прописује праћење производности.

Члан 2. прописује тестирање у производним условима (на фарми).

Члан 3. прописује начин вршења контроле млијечности.

Члан 4. прописује методе праћења особина плодности.

Члан 5. прописује методе процјене екстеријера.

Члан 6. прописују прелазне и завршне одредбе.

Члан 7. прописује методе генетске оцјена бикова намијењених вјештачком осјемењавању.

Члан 8. прописује методе генетске оцјена млијечних особина бикова намијењених за умјетно осјемењивање.

Члан 9. прописује методе генетске оцјена бикова за умјетно осјемењивање код товних и клаоничких особина.

Члан 10. Прописује прелазне и завршне одредбе.

V УЧЕШЋЕ ЈАВНОСТИ И КОНСУЛТАЦИЈЕ У ИЗРАДИ ПРАВИЛНИКА

У сврху спровођења процеса консултација и дефинисања могућих опција, као полазна основа урађена је идентификација релевантних актера и њихова анализа са аспекта очекиваног нивоа утицаја и интереса у организације узгојно-селекцијских удружења и организација. Правилник је био доступан јавности путем интернет странице овог министарства, а ради достављања примједби и сугестија. Поред тога у израду Правилника су била укључена и релевантне катедре за сточарство оба пољопривредна факултета.

VI ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА

Финансијска средства за спровођење овог правилника Министарство ће обезбједити из својих текућих средстава.

